

JÁSZSZENTLÁSZLÓ

Település Arculati Kézikönyv
2017 szeptember

JÁSZSZENTLÁSZLÓ KÖZSÉG TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

Készítette: Jászszentlászló Község Önkormányzata

honlapcím: www.jaszszentlaszlo.hu

Jászszentlászló Községi Önkormányzat

6133 Jászszentlászló, Dózsa György utca 8.

Nagy András polgármester

telefon: 30/811-8438

E-mail cím: polgarmester@jaszszentlaszlo.hu

Főépítész: Szilberhorn Erzsébet

E-mail cím: szil@epiteszmuhely.hu

Szerkesztette, szöveg és fotók: Dr. Ónodi Gábor

E-mail cím: onodi.gabor.cs@gmail.com

Tartalomjegyzék

Köszöntő

1. Bevezetés
2. A település bemutatása
3. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása
4. A településképi szempontból meghatározó értékek, a helyi védelemre érdemes épületek
5. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások
6. Példaértékű megoldások bemutatása

KÖSZÖNTŐ

"Az ország nagyobb része kis falvakból áll. A nagyváros lüktető pezsgő életében van valami izgalmas és vonzó, de a valószerűtlenül gyorsan pörgő idő kevés alkalmat ad elgondolkodásra és szemlélődésre.

Egy falu lassabban egyszersmind megfontoltabban éli az időt. Még fontosak a múlt jelenlévő tárgyai, ahogy fontosak az emlékek is, amelyeknek szálaiból a most élők és a valaha éltek történelme szövődik."

Dr. Mádl Ferenc köztársasági elnök

A falvaknak hangulata van ez megmutatkozik az emberekben az emberi szokásokban és az építkezéseken valamint az építményekben. A falu arculatában egyszerre jelenik meg a racionalitás a „józan paraszt ész” és a nagy tér adta szétszórtság. Ez a kézikönyv az ezek között húzódó keskeny ösvényen vezet bennünket, megmutatva múltunkat, az örökségünket, valamint rámutat a követendő jó példára is. Segít meglátni a harmóniát irányzatok, korok, a múlt a jelen és a jövő között.

Ez a mű hasznos segédlet az építész szakemberek, településkutatók, faluvédők és a jövőben itt letelepedni vágyó építtetni akaró emberek számára is.

Nagy András
polgármester

1. BEVEZETÉS

A magyar Országgyűlés a hazai települések jellegzetes és értékes arculatának megóvása, kialakítása, az épített és a természeti környezet egységes védelme, egyben az építési beruházások gyors és sikeres megvalósíthatósága érdekében megalkotta a *településkép védelméről* szóló 2016. évi LXXIV. törvényt

A településkép védelme a település vagy településrész jellegzetes, értékes, illetve hagyományt őrző építészeti arculatának és szerkezetének - az építészeti, táji érték és az örökségvédelem figyelembevételével történő - megőrzését vagy kialakítását jelenti.

A kézikönyv a **települések természeti és épített környezete** által meghatározott településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának eszköze.

A kézikönyv

- feltárja és ismerteti a településen belül jól elkülönülő egyes településrészek arculati jellemzőit és értékeit,
- és ennek figyelembevételével szöveges és képi megjelenítés formájában **javaslatot tesz a településképhez illeszkedő építészeti elemek alkalmazására.**

A településképi értékek meghatározásakor nagy kérdés minden településen, hogy mit is tekintünk értéknek. A régi érték-e csak azért, mert korábbi időszakok terméke, tanúja? Értékes-e ami értékesnek vélt mintákat importál? Hogyan tudjuk felfedezni, sőt létrehozni azokat az értékeket, amik megújítóak (innovatívak) helyben, akár a helyi adottságokkal élve, akár máshol látott mintákat "honosítva"? A következőkben válaszokat kívánunk adni ezekre a kérdésekre a jó példák felsorolásával.

Kiknek szól a Településképi Arculati Kézikönyv és kik készítik azt?

A Település Arculati Kézikönyv

- egyrészt a Község lakói számára készül, hogy közzétehető formában dokumentálásra kerüljön minden olyan épített környezeti érték amely a sajátjuk, amelyre büszkék

lehetnek és amelyet a jelenlegi és korábbi generációk együttesen hoztak létre, amelyekkel táji-természeti értékeikhez harmonikusan igazodtak;

- másrészt azok számára, akik ebbe a kialakult épített világba új épületekkel, régi épületek átalakításának szándékával kívánnak új elemeket létrehozni, azért, hogy az új, amit létrehoznak, a meglévő értékeket megőrizve építse tovább a község már meglévő értékeit.

A Településképi Arculati Kézikönyvet alapvetően azoknak kell elkészíteniük, akik a település értékeit a legjobban ismerik, olyan szakemberekkel együttműködve, akik ismerik az építés, településfejlesztés szabályait, valamint olyan településvezetőkkel, akik megválasztott vezetőkként felelősséget viselnek a települési közügyekért. Köszönet a Fórumokon, a konzultációk során közreműködőknek.

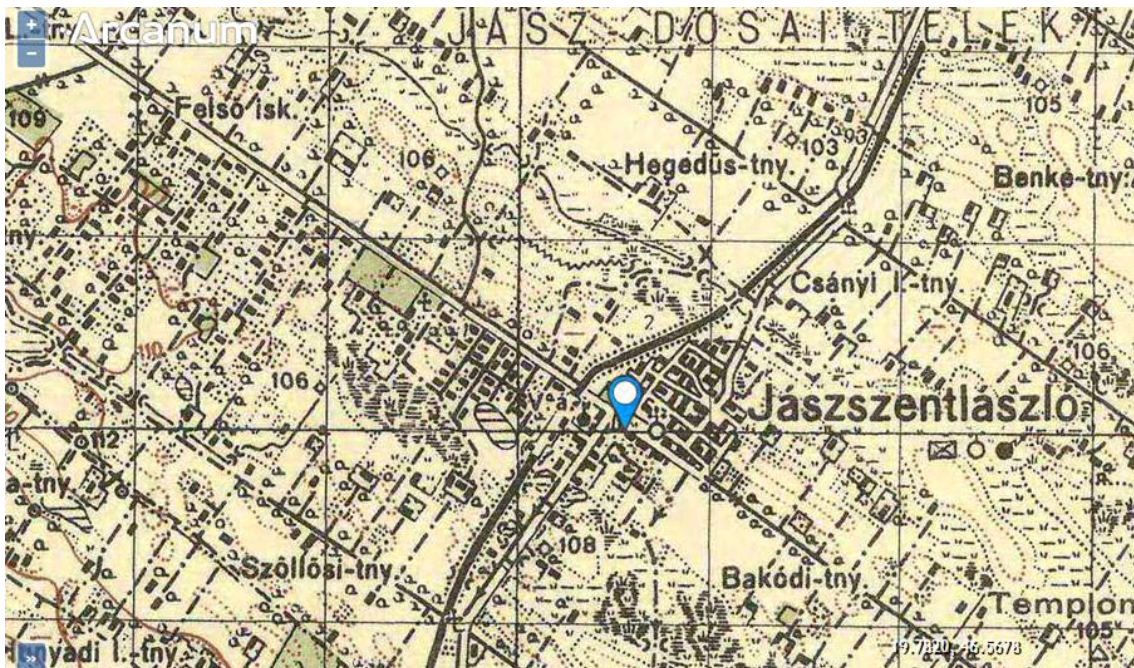
A településképi alakulása, annak védelme és értékőrző továbbfejlesztése közügy, nem pusztán azok ügye, akik házat építenek, felújítanak vagy éppen elbontanak.

Ennek a közös településformáló tevékenységnek reményében köszönti az olvasót a szerző:

Dr. Ónodi Gábor

2017. szeptember

Az 1800-as években felgyorsult a népesség szaporodása. 1873-ban alakult meg a község. (Ez a tény szerepel az 1874-es kalendáriumban is.) A nádor a megalakulást hitelesítette a császári udvarnál is. A falu az eddigi Pusztaszentlászló nevet Jászszentlászlóra változtatta azzal az indokkal, hogy a terület első birtokosai a jászok voltak. Belterületen 116 ház állt, melyek csinosak és szépek voltak. A külterületen 384 épület állt. Szépen folyt a termelés. Főleg mezőgazdasággal foglalkozott a lakosság. 1881-83-ig volt a harmadik katonai felmérés, amely 339 épületet számlált, amelyből 190 volt a tanya. 1896-ban készült el a helyszíneltetési térkép. (forrás: <http://www.jaszszentlaszlo.hu/eletunk/tortenetunk.html>)

A község a Magyarország katonai felmérése (1941) térképen (forrás: Arcanum MAPIRE)

A fenti, 1941-ből származó térkép már mutatja a községet ÉNY-i oldalról elkerülő vasútvonalat.

A község szerkezetét alapvetően megváltoztatta a következő, 2. ábrán pirossal jelölt elkerülő országút megépítése (1962), (barnával a vasút, sárgával a korábbi főút vonala) mely a Kiskunfélegyháza és Kiskunmajsa közti forgalmat a vasúttól ÉNY-i irányba helyezte át ezzel új fejlődési irányokat jelölt ki a beépítések számára.

A község szerkezetét meghatározó nyomvonalak (pirossal jelölve az 5403 számú országút, barna a vasút, sárga a korábbi országút). A vasút és a korábbi országút által határolt háromszög alakú lakóterület az "ófalú".

A település tervezett utakkal feltárt újabb belterülete sakktábla alaprajzú szerkezettel alakul. Az utcák tájolása ÉNY-DK irányú, alkalmazkodik a Kiskunság "egymással párhuzamos buckás homokhátainak, az Ősduna medreinek" irányához, folytatásai a teljes közigazgatási területet, sőt csaknem az egész Homokhátság úthálózatának.

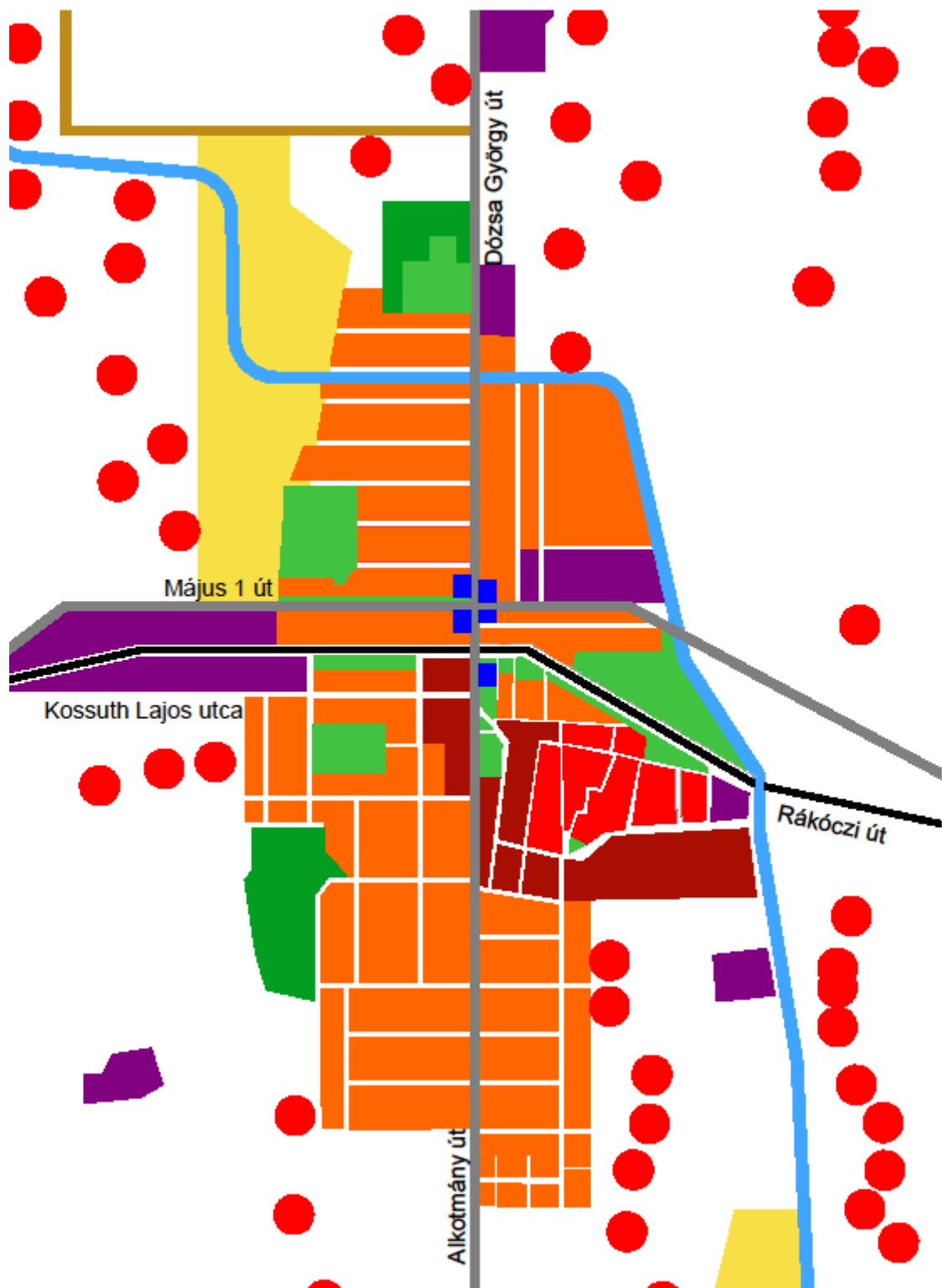
A község külterülete jelentős számú tanyával települt be, a tanyákat, a mezőgazdasági területeket feltáró és tagoló úthálózat ugyancsak ebben geometriai struktúrában fejlődik.

3. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, AZ EGYES TERÜLETRÉSZEK BEMUTATÁSA

3.1 A karakteres területek

A település közigazgatási területének környezetének karakteres területei

A település belterületének karakteres területei (jelmagyarázat az előző térkép szerint)

A község épített környezetének arculata nem választható el attól a 18. század közepe óta tartó folyamattól, hogy itt a tanyavilág, majd az azt komfortosabb körülményekkel kiszolgáló falusi létesítmények együtt fejlődtek. Az itt élők alapvetően a mezőgazdálkodás lehetőségeit használják ki, amelyre jó lehetőségeket kínálnak a változatos termőhelyi adottságok valamint a két város, Kiskunfélegyháza és Kiskunmajsa közelsége.

A település épített környezetének kereteit alkotó táj sűrűn változó, mozaikos szerkezetű, mint a Homokhátság összes településén. Ennek a szántók, legelők, kaszálók, erdők számára változóan alkalmas, vagy éppen a védelemre érdemes vizes élőhelyek területeinek fenntartására, művelésére a tanyás gazdálkodás kiválóan tud alkalmazkodni.

Emiatt a település arculatát nem kizárólag a viszonylag sűrűn beépített belterületi településrészek, hanem a külterületen ritkábban elhelyezkedő tanyák, mezőgazdasági üzemek épületcsoportjai is meghatározzák.

A község közigazgatási területe az alábbi sajátos karakterű területrészekre tagolható:

területrész	HÉSZ szerinti besorolás
történeti településközpont	(Vt-1) intézményi övezet, (Vt-2) központi övezet, (Vt-3) térfal övezet épületei
új településközpont	(Vt-2) központi övezet,
ófalú / lakóterület	Falusias lakóterület, (Lf1) halmazos beépítés övezete
fejlődő falusias lakóterület	Falusias lakóterület, (Lf-2) hagyományos fésűs beépítés övezete (Lf-3) előkertes fésűs beépítés övezete (Lf-4) szabadonálló beépítés övezete
iparszerű üzemi területek	(Gip-1) ipari terület általános övezete (Gip-2) egyéb ipari terület övezete (Gksz-1) övezet
tanyák	Mezőgazdasági területek (Má-1), általános mezőgazdasági övezet
települési zöldterületek	(Z-1) településközponti park övezet, (Z-2) lakóterületi park övezet, (Z-3) védelmi jellegű zöldterület övezete, (Z-4) szabadidős zöldterületi övezete Különleges területek: (Kt) Temető, (Ksp) Sportterület, (Kh) Hulladéklerakó (Kv) Vásártér, (Kb) Bányatelek
Természetközeli területek	Erdőterületek, az (Má-2) jelű „ex lege” -, és a természeti területi határon belüli terület, természetvédelmi védőövezetbe sorolt területek

Történeti településközpont

- a régi főutca mentén kialakult zárt sorú beépítésű telkek sora, mely a lakófunkciók mellett központi ellátási funkciókkal is rendelkezik, és amely a jelenlegi főutca településközponti funkcióit is ellátó középületekkel összeépült, körbeölelve a főteret, elkanyarodva Kiskunmajsa irányába,

Új településközpont

- a településközpont létesítményei, a sorompótól Móricgát irányába, a Csengelét Móricgáttal összekötő főútnak a Kiskunfélegyházi úttal való kereszteződéséig,

Ófalu, lakóterület

- a legrégebbi, halmazos beépítettségű "ófalu" településrész, alapvetően lakóépületekkel,

Fejlődő falusias lakóterület

- a DK-ÉNY irányban Csengele és Móricgát irányában bővülő falusias lakóterületi tömbök, melyek beépítése változatos. Tömbönként is keverednek az oldalhatárra telepített, előkerttel vagy anélkül épített, illetve a szabadonállóan épített lakóházak, ezekkel egybeépített vagy elkülönülten megépített melléképületekkel.

Iparszerű üzemi területek

- belterületi üzemi területek, melyek a két főút mellett helyezkednek el, két jelentősebb létesítménnyel, a faluból Kiskunfélegyháza felé menet a benzinkút, Móricgát felé pedig a mezőgazdasági gépállomás.
- külterületeken a nagyüzemi mezőgazdasági és ipari termelési célú létesítmények területei, melyek egy része a szocialista termelőszövetkezeti időszakban épült, de vannak új, az elmúlt évtized építési és tartástechnológiáit alkalmazó iparszerű termelő létesítmények is

Tanyák

- A tanyák épületei főképpen az általános mezőgazdasági területeken helyezkednek el, állandóan vagy ideiglenesen lakott mezőgazdasági üzemi központok, melyek számos egyéb funkcióval bővülve fejlődnek.

Települési zöldterületek

- A belterülethez tartozó parkosított terek, utcák területei

Természetközeli területek:

- vizes élőhelyek, korlátozott hasznosítású mezőgazdasági területeken, erdőterületeken

3.2 Az egyes településképi szempontból meghatározó településrészek jellegzetességei

3.2.1 Történeti településközpont

A sort paradox módon az 1970-es években épült "modern" általános iskola épülete nyitja, mely tudatosan szakít a korábbi falusias beépítéssel. Az elpusztult régi lakóépületek helyén, az 1970-es évek új építészeti minőségét hozta be a falu arculatába.

Főbejárati homlokzat a Rákóczi utca felől

Az iskola mellett, a Rákóczi utca 25 szám alatt áll a volt Bicskei ház és néhány következőépület őrzi a történeti településközpont üzleteinek, lakóépületeinek intézményeinek hangulatát.

A Bicskei ház 1930-as évekből származó A Bicskei ház homlokzata, 2017 július fényképe

A terület rész további értékes épületek képei szerepelnek a 4. fejezetben.

Az utca jellege, központi fekvése vonzza az újabb középületeket, ezek közt szerepel a néhány éve épült református templom és a takarékszövetkezet épületegyüttese is.

Református templom Rákóczi utcai homlokzata

A takarékszövetkezet épületegyüttese a központ parkját zárja, a plébániatemplom után.

A Rákóczi utca túloldalán még van néhány régi, parasztpolgári hangulatot őrző épület, melyek belseje többet árul el múltjáról, mint a külső homlokzatok.

Utcai homlokzat, Rákóczi utca 14., a jellegzetes portállal, mely a hajdani üzlethelyiségbe nyílt.

A kapualj, a belső épületszárny (Rákóczi utca 20., közösségi Ház)

Cserépkályha oromdísz

Nagy nyeresége a községnek, hogy a korábban magtár, malom célokat szolgált épületet, mely a község főtere mellett áll, meg tudta menteni.

A korábbi ipari épület új színeivel, a szépen megformált bejárati hozzáépítéssel, új kereskedelmi funkciójával egyidejűleg őrzi a község mezőgazdasági jellegét és látja el a településközpont legjelentősebb középületének szerepét.

A Malom ABC épülete (épült:1902-1920, felújítás, átépítés 1978-ban)

Ha a Malom ABC előtt elhaladva balra kanyarodunk a Kiskunmajsza felé vezető útra, jobb oldalon találhatjuk a falu régi főutcájának az I. világháború előtti időket idéző, eredeti állapotában egyedül megmaradt elegáns lakóházat (Szepesy jegyző háza, Kossuth utca 7.), mely ugyan nem középület, mégis a főút melletti fekvése és kisvárosi jellegű településközpontot idéző hangulata miatt ebbe a karaktercsoportba tartozik.

Lakóépület, a mindenkori főjegyző szolgálati lakása, épült 1910 körül, Kossuth utca 8.

Az 1950-es évek beépítése a Kossuth utca központtól távolabbi telkén.

A fenti ház építője mesélte el, hogy amikor a házat építeni kezdte, még az előkert nélküli épület-elhelyezés szabálya volt életben, ám ő, aki egy tanyáról költözött a faluba, nem értette, hogy ennek mi is lenne az előnye, nem is az előírás szerint, hanem széles előkerttel helyezte el az épületét.

Mire megépült és a használatbavételi engedélyért folyamodott, megváltoztak az előírások és a műszaki osztály illetékese megdicsérte, korszerű, előrelátó gondolkodásmódjáért.

3.2.2 Új településközpont

Az 1962ben megépült új országúti szakasz Kiskunfélegyáza és Kiskunmajsa között a régi településközpont elkerülő útja is lett. A Móricgát felé vezető úttal új forgalmas csomópont keletkezett, és a település központi jellegű új középületei az ebben az irányban fekvő telkekre kezdtek épülni, vagy az itt már álló lakóépületekből lettek középületek.

Szép példája ennek a mai polgármesteri hivatal épülete, mely eredetileg széles, tágas előkerttel kialakított villaépület volt, a II. világháború előtt épült.

Dózsa György utcai homlokzat

Az utcai telekhatár mögé erőteljesen visszahúzott épület előtt nagyméretű előkert alakult ki, amelynek parkosítási lehetőségeit jól kihasználja a Polgármesteri Hivatal.

Ennek a zónának a része a Piaccsarnok is, mely hetente egyszer legalább megtelik étellel.

A Piac-csarnok véghomlokzata, nézet a vasúti sínek felé.

A Május 1 út és a Dózsa György út kereszteződésében új üzletház, vendéglő használja ki a forgalmas helyszín adta lehetőségeket.

Üzletház Május 1. úti homlokzata. Az oromfal érzékenyen fordul a kereszteződés közepe felé, szép arányai mellett ezzel is hívogatóvá válik.

A vendéglő kicsit németes homlokzatával sikeres a közelben nyaraló németek körében is. A közeli nagy fák árnyéka is javítja a hangulatot.

- **3.2.3 Ófalu**

Az ófalu épületei, tekintettel építőanyagaik romlékony tulajdonságaira többnyire már nem eredeti formáikban állnak, ezért nem az épületek maguk, hanem az ófalu telkeinek méretei, formái, az utcák vonalvezetésének megtartása és a régiekkel analóg új épületek építése járulhat hozzá az ófalu értékeinek megóvásához.

Ezen a területen helyezkedik el a falu legrégebbi épülete, mely Horváth László vegyeskereskedése volt, 1870-ben épület. A vályogból épített épület falazata és tetőszerkezete ugyan magán viseli az idők nyomát, de az épület méretei és elhelyezkedése példaértékű, mind a tájolás, mind a településen belül való elhelyezkedés szempontjából.

A ház előtti kis tér felőli homlokzat (Rákóczi utca bővülete)

Előkert nélkül az utcavonalra épített lakóház díszes faoromzata

Változatos utcaképet eredményez az utcavonalra épített melléképület

Mértéktartóan felújított homlokzat

Vajon ezt a házat még meg lehet-e menteni?

3.2.4 Fejlődő falusias lakóterület

A toldott traktusú lakóépületek oldalhatárra építve, előkerttel rendezett utcaképet mutatnak, szép példái a kockaházak előtti időszak lakásépítési modelljének.

Leginkább az É-D-i vagy ehhez közeli irányba tájolt tengelyű utcák esetében eredményeznek védett, jól használható oldalkerteket, kínálnak kedvező tájolású helyiségek kialakítására lehetőséget.

A régi főút Kiskunmajsa felé vezető szakaszán megépített hagyományos, oldalhatárra telepített parasztház igényesen felújított változata igazolja ennek a tipikusnak tekinthető épületformának a használhatóságát.

Felújított hagyományos falusi lakóház utcai homlokzata

A fenti képen jobboldalt látható nyeregtetős fő traktust egy keskenyebb, laposabb féltetővel fedett zárt toldalék bővíti ki, és az épület magassága még megengedi, hogy ennek teteje tornáctetőként továbbnyúljon. Az épület keskeny előkerttel csatlakozik a szép, árnyékot adó hársfasorral kísért járda felé.

Jellegzetes falusias utcakép, előkertes, oldalhatárra épített lakóépületek.

A lakásépítés következő korszaka a sáttortetős házaké volt.

Az utcára merőleges gerincű, nyeregtetős épületek oldalhatárra telepített, előkert nélküli változata

A legújabb időszak kertvárosias beépítése. A gépkocsi tároló homlokzati síkja tartja az előírt 5 méteres előkert szélességet, ezzel a hátrébb húzott épületrész előtt mély, jó tájolású, szépen parkosított előkert keletkezett.

A különböző korú, az egymást követő időszakok jellegzetes kialakítású lakóépületei egy utcán belül sokszor keverednek. Egmás mellett, ha meg is felelnek a mindenkori szabályozási előírásoknak, változatos, az időben változó felfogásbeli különbségeket izgalmasan felmutató utcaképeket eredményeznek. Az utcakép kialakításában nagy szerepe van az épületek elé telepített növényzetnek, annak ápoltságának.

Ha a tetőhéjzat anyaga a szomszédos házakon azonos, nincsenek kiugró különbségek a kerítések, homlokzatok színeiben, anyagaikban, akkor nem zavaróak az eltérő tetőformák. A szépen kialakított, ápolts fasor határozott karaktert ad az utca hangulatának.

3.2.5 Iparszerű üzemi területek

A község területén jellemzően a külterületi településrészekben találhatóak a mezőgazdasági nagyüzemi telepek ipari jellegű épületei.

A takarmánysilók monumentális tornyai, volt TSZ telep gondosan felújítva, karban tartva

A fóliasátrak jellegzetes elmei a külterületeknek

A technológiai fegyelemnek megfelelő igényességgel megépített baromfitelep

Ha a HÉSZ szerinti fásítás megtörténik, nem is sejteni, mi is rejtőzik a telepített erdősáv mögött.

Megjelennek a napelem-telepek is a külterületi táblákon.

3.2.6 Tanyák

A tanyák működését és építészeti alakítását számos tényező együttes hatása formálja.

A tanyák lakottsága hagyományosan kétféle, vagy állandóan lakott, vagy ideiglenesen, a tanyasiak hagyományos kétlakisága fennmaradt. A helyben lakók mellett folyamatosan jelennek meg a más településekről, akár külföldről idejárók is, akiknek egy része állandó lakos lesz, egy részük pedig csak időszakosan tartózkodik a tanyáján.

A tanyákon zajló gazdálkodás jellege alapvetően a rendelkezésre álló földterületek méreteivel és termőhelyi adottságaival van kapcsolatban. Továbbra is jelen vannak a sikeres extenzív állattartást (marha, ló, mangalica) végzők, de az intenzív állattartás létesítményei (baromfitartás) is. A növénytermesztés létesítményei közül a növényházak (fóliaborítású épületek) és a terménytárolók, silók, színek.

A tanyai birtokméretek növekednek, ez a gazdálkodók számára azért előnyös, mert az egymásra épülő, az állattartást is kiszolgálni képes növénytermesztés birtokon belül megoldható, a tanyai birtok hagyományos több lábbon állása megmaradhat.

A kicsi földterületekkel rendelkező, vagy termőföldek nélküli tanyákon zajlik jellegzetesen a funkcióváltás, üdülőtanyákká, második otthonokká válnak.

A meglévő régi épületek felújításával kialakított üdülőtanya, Kalmárföld

A község egyik nevezetes tanyája az Eördögh Tanya, mely a Bács-Kiskun Megyei Értéktárban nyilvántartott nemzeti érték, Kulturális örökség kategóriában, a "Kunfakó" lófajta kitenyésztése és tanyás gazdálkodása címmel.

Légi felvétel a központi épületegyüttesről.

A tanya központi épülete 2 régi vályogépület összeépítésével, a találkozás helyén torony kialakításával jött létre. A toronyból a környező legelőkön tartózkodó állatokat is ellenőrizni lehet.

Nagy érték a széna, a helyben kivágott fatörzsekből készültek a szín oszlopai.

A bálátároló szín nagyfelületű teteje jó alkalmat kínál a napelemek elhelyezésére.

Segít a vízellátásban a szélkerék is.

Kunfakók az itatónál

A község körüli tanyákon a tanyai gazdálkodás intenzívebb ágazatai is megjelennek és kifejlődött a hagyományos tanyai beépítést felváltó modell, amikor a lakóépület egy épülettömbben, kertvárosi jelleggel kerül kialakításra, elkülönülve a gazdálkodás épületegyüttesétől, az állattartó vagy növénytermesztő teleptől.

Intenzív baromfitartást végző gazda tanyája, a kertvárosias lakóépület a gazdaság épületeitől fásítással van elválasztva.

Hízómarha tartás színépülete, precíz acélszerkezettel, a tájba illeszkedés egyik lehetősége a zöld színű tetőhéjazat alkalmazása.

A község egyik nevezetessége lett az 1994-ben épített Kézművesek Tanyája, mely a tradicionális udvarkörüli beépítést nem gazdálkodási, hanem kulturális, rekreációs célú épületegyüttes kialakításával mutatja be. A tanyaudvar közepén torony áll, ahonnan a puszta a helyben megszokottól eltérő perspektívából látható.

A Kézművesek tanyája a tájban

Az épületek kialakítása helyben kitermelt anyagokból, 3 féle földanyagú építési technikával történ.

Az épületek telepítési sémája (a google earth alapján)

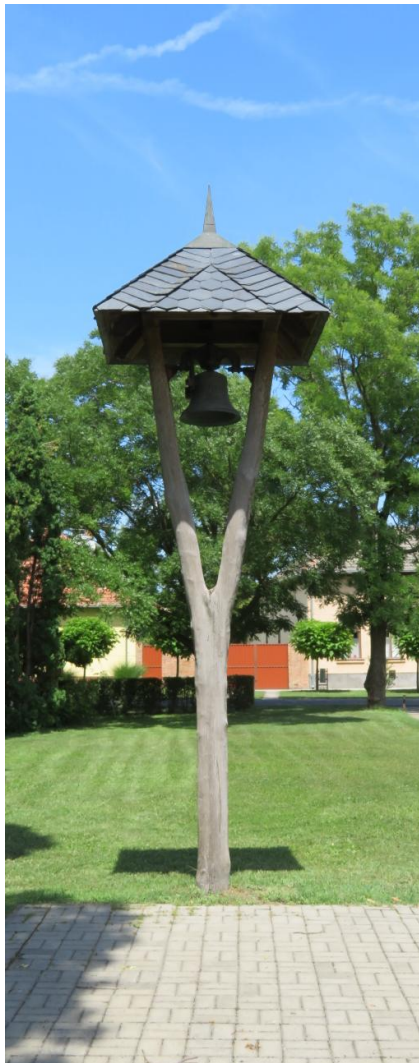
Nem ritka jelenség a tanyavilágban a nomád vándorlók megjelenése, akik lóvontatta járműveikkel szelik át az alföldi síkot.

Hódmezővásárhelyről érkezett lakókocsi, útban Kunszentmiklós felé. A lovuk legelészik

3.2.7. Települési zöldterületek

A település központi parkja amellet, hogy szépen, tudatosan, kertészeti igényességgel parkosított, hús helyet adva a nyári hőségben is, méltó helyet kínál a települési közösség kultikus emlékeinek is.

A növényzet ápolása, esetleges ritkítása, újabb szobrok felállítása, rekonstrukciók csak szakszerű kíméletességgel megengedhető.

Jelentős értékek képviselnek a lakóutcák mentén kialakult növénytávok, melyek minél inkább tájjellegű növényfajokkal vannak kialakítva, annál inkább járulnak hozzá a település táji identitásához. Fennmaradásuk feltétele többek közt a sajátos falusias útkeresztmetszet és a növényzet gondozása.

Értékes növényállomány, ritkítani leginkább a sűrű villanyoszlop-erdő figyelmeztet az oszlopok és vezetékek településképi jelentőségére.

3.2.8 Természetközeli területek

Horgásztó

A természetesen meglévő táji környezet sokfélesége, mozaikossága miatt a jászszentlászlói táj nem vált agrársivataggá. Az egymást váltó legelők, kaszálók, szántóföldek közé erdősávok, tavak, vizes élőhelyek ékelődnek, több ezek között természetvédelmi oltalom alatt is áll. Különös jelentősége van az eredendően a belvizek elvezetését szolgáló csatornáknak, melyek hierarchikus rendszere az egész külterületet behálózza. A Homokhátság víztelenítése azonban "túl jól" sikerült, az egyre aszályosabb klíma, a süllyedő talajvízszint hívja fel a vízvisszatartás jelentőségére a figyelmet. A meglévő vízvezető csatornákat ki kell egészíteni tározókkal a vízkormányzást lehetővé tévő zsilipekkel.

Hangulatos, a természet közeli környezethez alkalmazkodó a hagyományos tanya- jellegű épületegyüttes, a Horgásztanya, a tőzezbánya helyén kialakult horgásztavak mellett.

A háttérben álló régi vályogépületek elé épített két új szállásépület

A tanya nagy közösségi udvara a régi lakóépülettől távolabb, egymás közt is udvart képező két új tornácos épülettel jött létre.

A Kerekdő, a község gyöngyszeme, védett mocsár, a beépített lakóterülettel határos. A terület szabadidős hasznosítása külön terv szerint a csapadékvíz tárolással, vízvisszatartással a természetvédelem érdekeinek érvényesítése mellett lehetséges.

4. ÖRÖKSÉGÜNK, A TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

A következőkben a község helyi védelemre érdemes településképi szempontból kiemelt jelentőségű épületeit mutatjuk be:

sorszám	funkció	cím	hrsz
1	Római katolikus plébánia	Jászszentlászló, Alkotmány utca 9.	926/2
Településképi érték			
Az épület a község főutcájában, településkép szempontjából kiemelt helyen, az első vh előtt, igényesen megépített épület. Szecessziós elemekkel díszített homlokzatának segítségével evangelizációs funkcióit a kor lendületével kapcsolja össze.			

A római katolikus plébánia épülete, Alkotmány utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
2	Római katolikus plébániatemplom	Jászsztlászló, Alkotmány utca 9.	923/2
Településképi érték			
Az épület a község főterének impozáns épülete, 1902-ben épült historizáló stílusban.			

A plébániatemplom oldalnézete, tornya a park felől

sorszám	funkció	cím	hrsz
3	Malom ABC	Jászsztlászló, Alkotmány utca 1.	932/3
Településképi érték			
<p>Az épület több ütemben nyerte el jelenlegi állapotát, az első malomépület 1902-ben épült, mely 1920-ban bővítésre került, jelenlegi állapotát 1978-ban nyerte el. A Malom ABC tervezője Vásárhelyi Dániel, a terv megvalósítását elősegítette a Kladács Györgyi településtervező által készített szabályozási terv.</p> <p>A korábbi ipari épület új színeivel, a szépen megformált bejárati hozzáépítéssel, új kereskedelmi funkciójával őrzi a község mezőgazdasági jellegét és ellátja a településközpont legjelentősebb világi középületének szerepét.</p>			

A Malom ABC épülete, Alkotmány utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
4	Lakóház	Jászszentlászló, Jókai utca 19	254
Településképi érték			
Az épület a XIX századi paraszti gazdálkodás életmódját felidéző, igényes tornáccal megépített porta főépülete.			

A falusi lakóház Jókai utcai homlokzata

sorszám	funkció	cím	hrsz
5	Művelődési Ház	Jászszenlászló, Kossuth u. 7.	969/2
Településképi érték			
Az épület 1904-ben, Községháza céljára épült, és 1957-ig úgy is működött. Azóta Művelődési Ház, jelentősbővítésekkel. Saroképület, a történeli központ meghatározó épülete.			

A épület Kossuth utcai homlokzata

Vasút utcai bejárati homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
6	Óvoda öreg épülete	Jászszenlászló, Kossuth u. 8.	936
Településképi érték			
Az épület a község régi főútjának jellegzetes középülete, az I. vh előtt, szecessziós stílusban épült.			

Kossuth utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
7	Üzletház	Jászszenlászló, Rákóczi utca 6.	373
Településképi érték			
Az épület a főtérsarkán, a Rákóczi és a Petőfi utca kereszteződésében álló üzletépület, a főtér kialakulása óta meghatározó saroképület.			

Homlokzat a főtér felől

sorszám	funkció	cím	hrsz
8	Üzletház	Jászsztlászló, Rákóczi utca 14.	380
Településképi érték			
Az épület a templommal szemben álló parasztpolgári lakóház, rekonstrukcióra érdemes, homlokzatának helyreállítása az eredeti historizáló stílusban kialakítottéhoz hasonlóan nagymértékben javítaná a főtéér hangulatát.			

Rákóczi utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
9	Közösségi Ház (Cs. Fekete ház)	Jászszentlászló, Rákóczi utca 20.	385
Településképi érték			
Az épület a főtér kiemelkedő minőségben az I. vh előtt, szecessziós stílusban megépített parasztpolgári lakóépülete.			

Homlokzati részletek

sorszám	funkció	cím	hrsz
10	Parasztpolgári lakó- és üzletház	Jászszentlászló, Rákóczi u. 19	497
Településképi érték			
Az épület a község régi főutcájának megmaradt épülete, a hajdani épülettömeg, homlokzatformálás megtartásával erősödne a hajdani Fő-utca kisvárosias jellege.			

Rákóczi utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
11	Régi napközi épülete (Péter Illés volt háza)	Jászszentlászló, Rákóczi u. 36	398
Településképi érték			
Az épület a község régi főutcájának kiemelkedő minőségben az I. vh előtt, historizáló stílusban megépített parasztpolgári lakó- és üzlet épülete.			

Rákóczi utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
12	Pékség épülete (korábban posta)	Jászszentlászló, Alkotmány utca 3.	930
Településképi érték			
Az épület a község főterét határoló főúton álló épületsor fontos épülete, az 1928-58-ig postaként, majd pékségként használt, jelenleg használaton kívüli épület.			

Alkotmány utcai homlokzat

sorszám	funkció	cím	hrsz
13	Takarmánybolt, korábban vendéglő	Jászszentlászló, Kossuth utca 1	973
Településképi érték			
Az épület a község főterét határoló főúton álló épületsor fontos saroképülete, korábban sarki kocsmá, vendéglő, historizáló stílusú homlokzattal épült.			

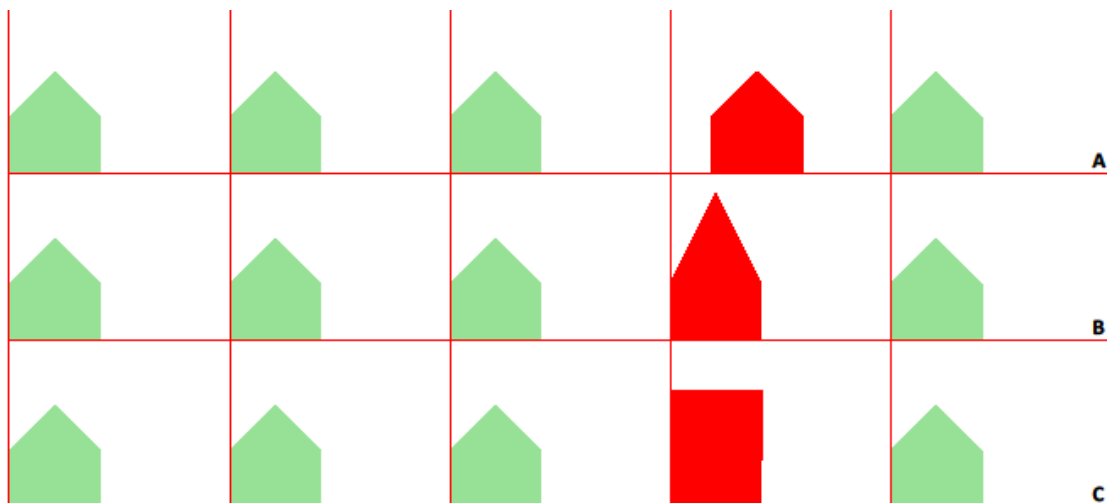
Alkotmány utcai homlokzat

5. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Az ajánlások megfogalmazása előtt hangsúlyozni kívánjuk, hogy a települések rendezési és szabályozási eszközei részletes, kötelezően betartandó szabályokat tartalmaznak az egyes övezetekre vonatkozóan. Ezeknek a szabályoknak a betartása akkor is kötelező, ha ezek betartásával kapcsolatosan az épületek építése előtt nem kell építési engedélyezési tervdokumentációval igazoltan nyilatkozni. A következő ajánlásokat a településrendezési tervek eszközeinek magyarázataként, azok kiegészítéseként kell értelmezni.

5.1 Az épületek telken való elhelyezésére, tetőformálásra vonatkozóan

A településkép rendezett alakulása érdekében kívánatos, hogy az egyes épületeknek a telkeiken való elhelyezkedése és tömegük, tetőik hasonlóan alakuljon.

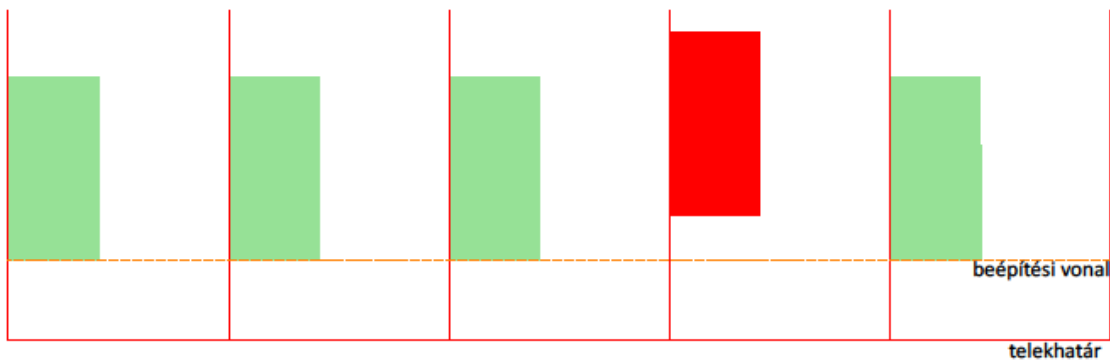

ad A): ha az övezeti szabályoknak megfelelően a kialakult beépítés oldalhatárra telepített épületekkel jött létre, akkor az újonnan építésre kerülő épület (pirossal jelezve) ne legyen szabadonálló módon megépítve.

ad B): ha az övezeti szabályoknak megfelelően a megépített épületek tetőinek hajlásszöge egységesen alakult, akkor az újonnan építésre kerülő épület (pirossal jelezve) ne készüljön jellegzetesen meredekebb vagy laposabb tetőhajlással. Tudnivaló, hogy az egyes tetőfedő anyagok más-más tetőhajlást engednek meg, így ha a hajlásszögek nem nagyon térnek el egymástól, remélni lehet, hogy a tetőfedő anyagok sem, erősítve a településkép egységességét.

ad C): ha az övezetben magastetős házak állnak, ne épüljön benne lapostetős.

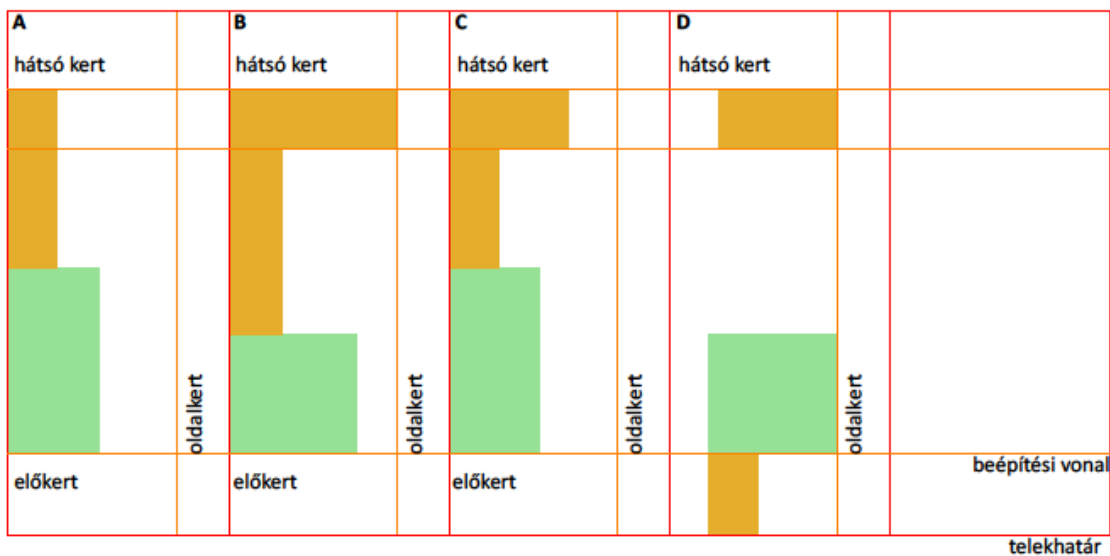
5.2 Az épületeknek a beépítési vonalhoz való viszonya

Az épületeknek az utcától, illetve az utcával határos telekhatártól való távolságát az ún. beépítési vonal határozza meg, annak érdekében, hogy az egymás mellett álló épületek egységes térfalat alkossanak. A pirossal jelölt épület nem illik ebbe bele, ha hátrébb kerül, foghíj-szerű űr keletkezik, ha előrébb, akkor kellemetlen kidudorodás.

5.3 A melléképületek elhelyezése a főépülethez képest

A melléképületek kialakítása, működése nem csak a tulajdonos életét befolyásolja, hanem a szomszédokét is, ezért azok telepítésénél különös gonddal kell eljárni.

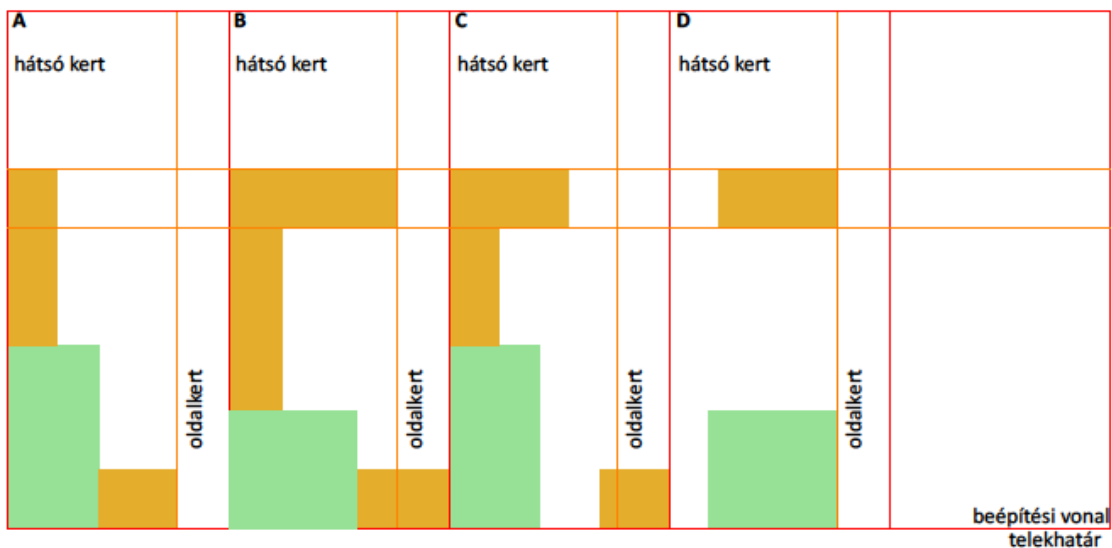
A falusias beépítés egyik fontos jellemzője, hogy a lakóépülethez melléképületek is csatlakozhatnak. Emiatt az oldalhatárra telepített lakóépület terjedt el leginkább, mert ehhez lehet az udvar területével takarékosan bántva melléképületet építeni.

ad A): egyenes melléképület csatlakozása az oldalhatáron álló lakóépülethez.

ad B): hajlított melléképület kialakítása, az előírt minimális oldalkert méretet a melléképület méreteinek meghatározásakor is be kell tartani.

ad C): a hajlított melléképület nem éri el az oldalkert határvonalát, szellősebb kialakítás, mint az előző.

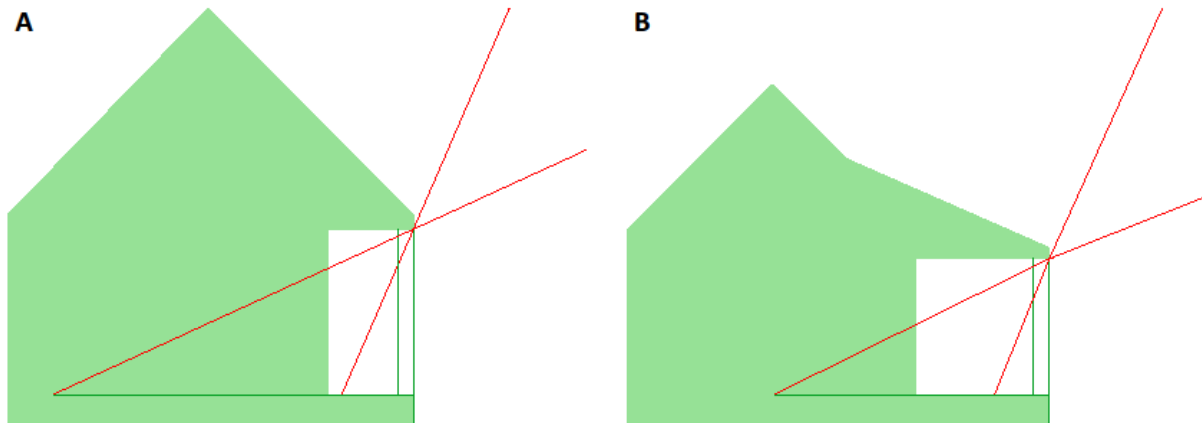
ad D): szabadonálló épület esetében a melléképületet is szabadonálló módon kell kialakítani, mégpedig tekintetbe véve a szomszédos telkek melléképületeinek a hátsó kerthez illeszkedő beépítési vonalát. Gyakran merül fel a gépkocsi tárolónak melléképületként az előkertben való elhelyezése, ezt gyakran akadályozza az 5 méter széles előkert szélesség, pedig a kert használatát javítja, ha nem a gépjárművek útjai foglalják el a zöldterület helyét.

Ha a főépület előkert nélkül kerül elhelyezésre, változatos, kisvárosias utcakép jöhet létre a melléképületeknek ugyancsak a telekhatárra való telepítésével. Az A) változat a főépülethez ragasztott melléképületet mutat oldalkerttel, a B) esetében zárt sorúvá válik az utca beépítése, a C) esetben a melléképület a főépülettel átellenes telekhatárra kerül. A D) változat szabadonálló, utcavonalra telepített épület szerepel, ebben az esetben az utcavonalra nem kerülhet melléképület.

5.4 A tornácokról

Az épület fő tömegének és a tornácnak a viszonya szerint kétféle tornác létezik, a lopott tornác és a toldott tornác.

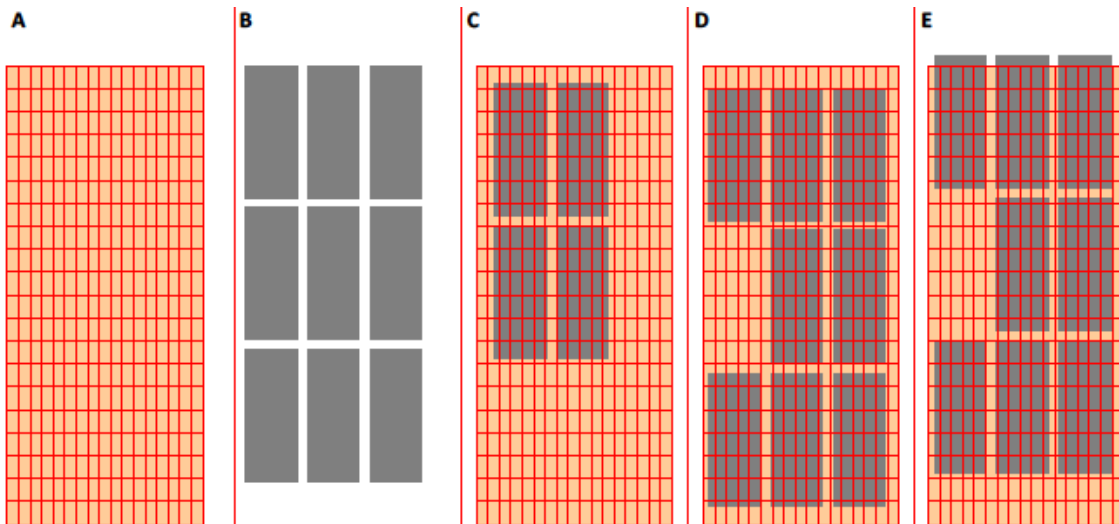
A lopott tornác - lásd az A) változatot- úgy jön létre, hogy a tornác terét kivágják, **ellopják** az épület fő tömegéből. Az épület lefedése egységes, ugyanaz a tetőszerkezet fedi a tornácot is, mint amelyik az egész épületet. Általában az épület főbejárata előtt, annak védelmére kialakított fedett tér. Épülhet 3 oldalról zárt módon, tömör épületsarkokkal kialakítva, vagy az épület sarkának megnyitásával, ez esetben 2 oldalról zárt, 2 irányban nyitott tér. A két változat kombinációjával a teljes épülethomlokzat mentén létrehozható a tornác.

A toldott tornác - lásd B) változatot- úgy jön létre, hogy az eredetileg hosszú, egytraktusos épülethez hozzátoldanak - akár utólag is lehetséges - egy újabb, hosszú, féltetős traktust. A tornác fedett, nyitott, oszlopos tér, de sokszor előfordul, hogy egy részét, vagy akár az egészet beépítik, előtérként, a fő traktus nagy helyiségeinek mellékhelyiségeinek elhelyezésre.

Mindkét rajzon feltüntettük a téli napfordulón a leglaposabban és a nyári napfordulón a legmeredekebben beeső napsugár vonalát, melyeket a konkrét épület tájolásának megfelelően érdemes figyelembe venni a tornác méreteinek kialakításakor.

5.5 A napelemekről

A technikai fejlődéssel, a tetőfedőanyagok egyre precízebbé válásával illetve az egyre több berendezésnek a tetőre kerülésével egyre gondosabban kell megtervezni az épületeink tetőit. Településképi szempontból a tetőablakok mellett az egyre több tetőn megjelenő napelem megjelenése, gondos vagy kevésbé gondos elhelyezése fontos kérdés.

Az A) ábra egy tetszőleges tetőfedő cserép kiosztását mutatja, mellette a B) ábra pedig egy napelem kollektív kiosztását. Ami biztos, ismervé a kereskedelemben elérhető szerkezetek méreteit, hogy a két méretrendszer nincs összehangolva. A C) ábra mutatja, hogy a napelemek tetőre helyezésekor akkor keletkezik kedvező látvány, ha a napelemek egy összefüggő mezőt alkotnak a tetőn, akár az egészet lefedve. A D) ábra szerint a napelemek blokkjának széle cikk-cakkos, az E) ábra szerint akár túl is lóghat a tető szélén. Mindkét utóbbi megoldás nagyon kedvezőtlen képet mutat, gondos, összehangolt tervezéssel minden esetben meglehetősen találni a jó megoldást.

5.6 A falusi utca

A falusi utcaképet nem kizárólag az épületek, hanem maga az utca kialakítása is jelentősmértékben meghatározza. Az alábbi rajz egy jellegzetes falusi utca keresztmetszetét mutatja.

Ami a legfontosabb, az a járda és a burkolt útfelület közti zöld sáv, mely nemcsak a fasoroknak, az egyes porták előtt kialakított szép virágoskerteknek ad helyet, hanem a szikkasztóároknek, mely az egyre viharosabb záporosók nagymennyiségű vizét kell, hogy befogadja. Tekintettel az egyre nehezedő parkolási gondokra, több helyen ebben a sávban gépkocsi parkolókat is kialakítanak. Itt is be kell tartani a szabályt, hogy minden 5 gépkocsi parkolóhely után legalább 1 fát kell ültetni és a parkolóhely burkolata lehetőleg vízáteresztő legyen.

5.7 A tanyákról

A tanyákkal kapcsolatosan következő telepítési séma ábrázolja azokat a legfontosabb szabályszerűségeket, amelyek szerint egy tanyai épületegyüttest megvalósítani érdemes. A tanyai épületegyüttes hagyományos központja, szervező tere a tanyaudvar. A tanyaudvar térbeli és funkcionális központ, innen indulnak és érkeznek a tanya belső útjai és ide futnak a külső kapcsolatokat biztosító utak is.

Az udvar körül helyezkednek el az épületek, az égtájaknak és a széliránynak megfelelően. Ezt a kifejezetten magyar és alföldi jelleget hangsúlyozza a neves néprajzkutató is, az alföldi tanyai épületegyüttest összehasonlítva a tőlünk nyugatabbra, más kultúrkörben élők építkezési kultúrájával:

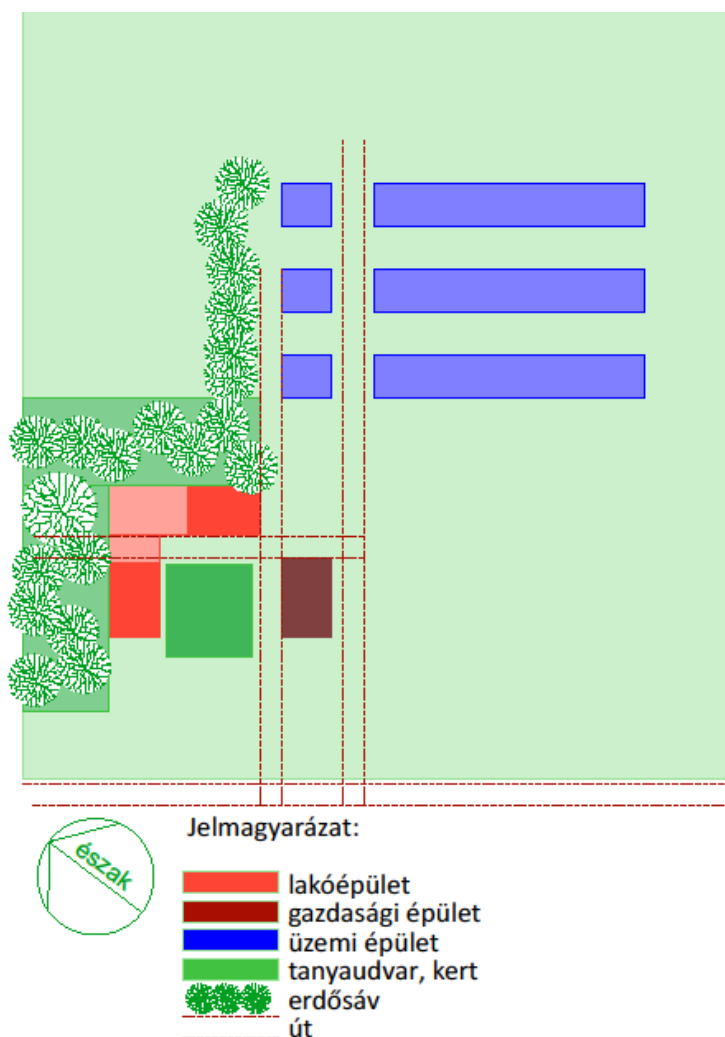
... az indogermán ház belső differenciálódás útján nyert külön lakó- és főzőhelyiséget, valamint kamrákat és istállókat, a magyar viszont különböző célokat szolgáló kisebb épületekből tevődik össze. Ebből következik, hogy az egységes, ez meg összetett képet tár elénk, az indogermán ház elfoglalja helyét, a magyar épületcsoport pedig teret alakít különálló épületeivel.

Lükő Gábor: A magyar lélek formái, Bp. 1942. 267. oldal Reprint kiadás 1987.

Az alábbi séma az udvar körül lakóépületeket ábrázol, halvány pirossal azok bővítési, összeépítési lehetőségeivel.

A gazdasági épület sokfunkciós rendeltetésű kiszolgáló épület, mely a tanyai háztartást szolgálja. Ettől elkülönülnek a tanyai gazdaság üzemi épületei, akár a növénytermesztés, akár az állattartás épületeiről legyen szó.

A tanyai épületegyüttesnek szerves kiegészítője az épületek környezetébe telepített növényzet. A szélvédelmet, klímajavítást szolgáló erdősávot valamint a tanyaudvaron kialakítandó díszkertet ábrázoltuk.

5.8 Egyéb javaslatok

- A Dózsa György út forgalmas, a községből kivezető szakasza mellett fekvő temető kerítését (sövény telepítésével) tömörre kellene tenni, annak intimitása, méltósága érdekében.
- A Főtéren a régi főutca Alkotmány utcába torkolló szakasza zsákutca, hatalmas járművek parkolójaként használják. Ez rontja a park, az emlékművek, a szépen gondozott fasor látványát, ezt az útszakaszt is parkosítani kellene
- A fenti tény a parkolóhelyek hiányára, speciálisan a nagy gépjárművek (kamionok) parkolási nehézségeire világít rá, ezt átfogó parkolási program szerint - mely a nagy gépjárművek elhelyezését is lehetővé teszi a község belterületén - kellene megoldani.
- A víztorony jelenlegi formájában ipari létesítmény, nem a központba való, hosszabb távon annak áthelyezése lenne kívánatos.
- A templom és a Fókusz Takarékpénztár épületei közti burkolt felület akár mobil (dészákba ültetett növényzettel) zöldítése kívánatos lenne, legalább az egyébként kötelező 5 parkolóhelyenként 1 fa ültetésének mértékéig.

Különleges értéke a községnek a Jászszentlászlói Helytörténeti és Faluvédő Egyesület tevékenysége, a településképi arculat hiteles bemutatása szempontjából különösen a Bánfi Attila által készített rekonstrukciós tervek, melyek a II. világháború előtti időszakból származó fényképek alapján készültek.

A feldolgozott épületek rajzainak "jászszentlászlói polgárházak" címet adta a szerző.

A gondos részletezettséggel megrajzolt képek a két világháború közti időszak hangulatát idézik, mely valószínűleg nem rekonstruálható a lerajzolt, sok tekintetben idealizált formában. Mégis, annak bemutatása, hogy "valami ilyesmi volt", reményt adhat arra, hogy "miért ne lehetne újra szebb, mint amilyen most", mint amilyen képet az épületek jelenlegi állapota mutat. Tulajdonosaikat, jövőbeli átépítőiket lelkesítse ez a remény.

A következőkben ezek közül közlünk néhányat.

Alkotmány utca 3. Posta épülete 1928-58-ig

1960 tól a Sütőipari vállalat használatában

Az épület állapota 2017 júliusában

Az 1960-as években készült fénykép szerinti rekonstrukció

Rákóczi út 36. Drogéria

Péter Illés háza, 1930-as évek

Péter Illés háza és a Kinzler ház a mai állapotukban

Az 1930-as években készült fénykép szerinti rekonstrukció

Rákóczi út 20. volt Cs. Fekete Ház

1966, MSZMP pártház

Közösségi ház, 2017 júliusi állapot, rekonstrukciója megkezdődött

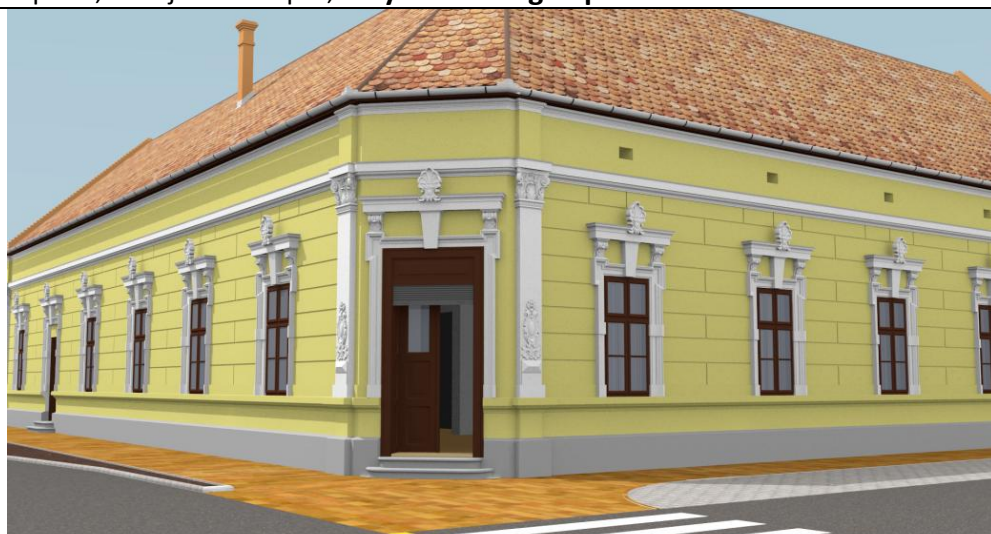

Az 1930-as években készült fénykép szerinti rekonstrukció

Kossuth utca 1, községi kocma

Tápbolt, 2017 júliusi állapot, helyi védettségű épület

Korábbi fényképek szerinti rekonstrukció

Vasút utca 1, községháza, majd művelődési ház

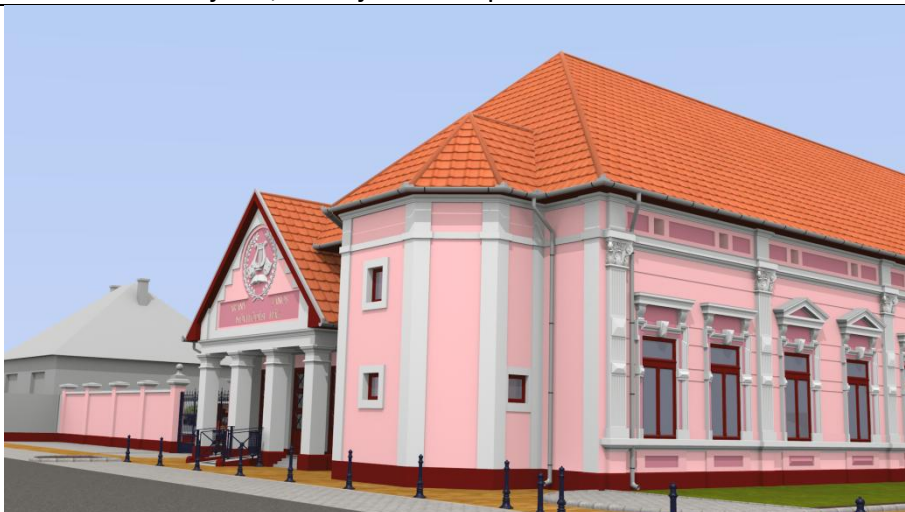
Vincze Jenő pavillonja a kiállítás csarnoka.

Községháza 1908-1957-ig (fotó 1904-ből)

A Vasút utcai bejárat, 2017 júliusi állapot

Rekonstrukciós alternatíva

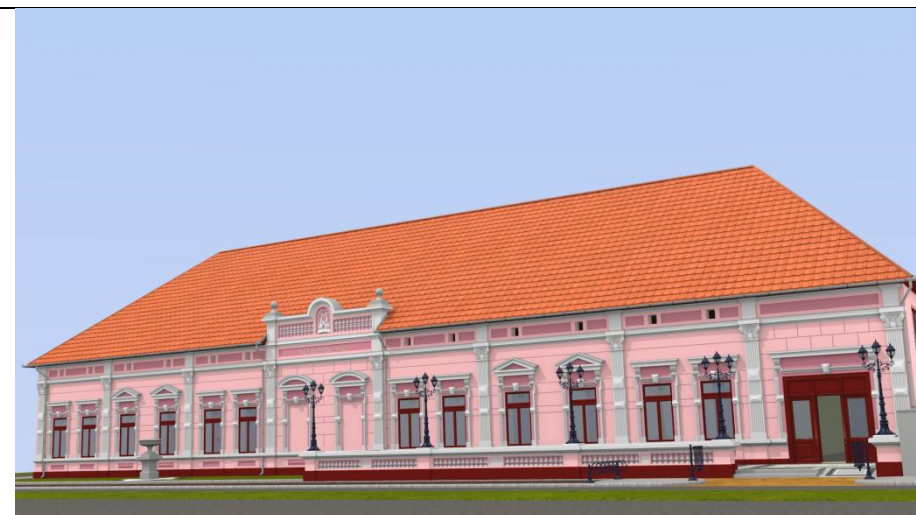
Vasút utca 1, községháza, majd művelődési ház

Községháza 1908-1957-ig (fotó 1904-ből)

A Kossuth utcai homlokzat 2017

Rekonstrukciós alternatíva

6. PÉLDAÉRTÉKŰ MEGOLDÁSOK

A következőkben olyan példaértékű településképi megoldásokat közlünk, mely az előzőekben felsorolt ajánlások megvalósult példái.

Gondosan felújított lakóház, utcai homlokzat

A téglá díszítő használata emlékeztet a hajdani környékbeli téglagyárakra.

Sátortetős sarokház gondosan kialakított melléképülettel, mögötte előnytelen formájú kockaház

Felújított kockaház lopott tornáccal

Szépen felújított, toldott tornácos tanyai lakóépület, mediterrán hangulatú boltozatokkal

Lopott tornácos tanyai lakóház, a borász tanyája

Igényesen, az eredeti megoldást követően kialakított oromzat

Igényes tanyai lakóház, a belterület határán

Tornyos tanya a tájban

A tapasztott vályogfal íves sarkainak lágysága erőteljesen érvényesül, amikor a lemenő napfény felizzítja a földfesték színét.

Szépen falazott kerítés téglából

Tanya kerítése lécből

Kalmárföldi kőkereszt